

Přečetl vše, co bylo známo o spánku, anestézii, kómatu, poraněních mozku a jiných příčinách, které způsobují zastavení vědomí v lidských bytostech.

Prostudoval si fyziku a biofyziku stimulace těla. Uvažoval nad tím, co podle naší současné vědy stimuluje tělo. Přemýšlel nad vlivem světla a jeho stimulací zraku. Přemýšlel nad zvukem a jeho stimulací sluchu, nad hmatem a tlakem a jejich stimulací kůže a koncových orgánů položených hluboko v těle. Pečlivě si prostudoval účinky zemské přitažlivosti a její vliv na polohu těla a pohyb. Zaměřil se na rozdíly teplot, na oblečení a vliv tepla a zimy.

Uvědomil si, že musí snížit tyto různé formy stimulace těla na nejnižší možnou hodnotu s výjimkou přerušení nervových vláken vedoucích do mozku. Uvědomil si základní vztah mezi pohybem těla a jeho vlastní stimulací během pohybu, fungující na principu zpětné vazby ze svalů, kloubů, kostí a kůže.

Poté sestavil řadu požadavků pro izolování těla ode všech známých forem fyzické stimulace. Uvažoval přitom zhruba následovně: Zvuk a světlo by bylo možné zrušit pomocí neosvětlené zvukotěsné komory. Pohyb těla lze vyloučit relaxací ve vodorovné, gravitační, nediferencované rovině. Obvyklá poloha během spánku vleže na posteli v tmavé, tiché místnosti tyto podmínky izolace splňovala.

Podstatně obtížnější však bylo odstranit zbývající zdroje stimulace. Leží-li člověk na posteli, síly zemské přitažlivosti způsobují zpomalení přítoku krve do kůže a svalů v částech těla, které jsou ve styku s postelí. To vyvolává stimulaci, která způsobuje přepracení těla během spánku, jež má za úkol zvýšit průtok krve stlačenými tkáněmi.

Druhou skupinu podnětů, které nebyly zrušeny umístěním těla na posteli v tmavé, tiché místnosti, představovaly teplotní rozdíly — proud vzduchu vznikající následkem konvekčních proudů nad tělem ochlazuje části těla vystavené vzduchu. Části těla, které nejsou vystavené vzduchu, zůstávají teplé. Mohou se naopak až příliš ohřát následkem místního metabolismu tkání,

KAPITOLA DESÁTÁ

JAK IZOLOVAT MOZEK A MYSL

S pokračujícím neurofyzilogickým výzkumem fyzického výkonu samotného mozku narazil vědec v Národním ústavu duševního zdraví na dichotomii v interpretaci jeho činnosti. Existovaly dva myšlenkové směry vysvětlující původ vědomé aktivity uvnitř mozku.

První směr předpokládal, že mozek potřebuje podněty z vnější reality, aby v něm mohly probíhat vědomé stavy. Tento myšlenkový směr tvrdil, že spánek nastane, jakmile mozek přestane být vystaven vnějším podnětům. Když člověk ulehne v nočním tichu ložnice do postele, mozek automaticky usne, neboť již nemusí provádět úkony vyvolané podněty z vnějšího světa.

Druhý směr tvrdil, že činnost mozku je ze své podstaty autorytmická; jinak řečeno, samotná mozková hmota obsahuje buňky, které kmitají, aniž by k tomu potřebovaly jakýkoli podnět zvenčí. Podle této interpretace vzniká vědomí následkem přirozených rytmů soustavy buněčných obvodů v mozku.

Vědec prostudoval odbornou literaturu, hovořil s lidmi, kteří zastávali tyto myšlenkové směry, a rozhodl se provést několik pokusů, aby obě hypotézy prověřil.

kteří nejsou vystavené chlazení vzduchem. Bylo rovněž nutné zrušit stimulaci těla v místech, kde se dotýká postele a příkrývek.

Po zdlouhavém a vyčerpávajícím studiu různých druhů stimulační metody napadlo, že by mohl použít vznášení ve vodě. Voda by dokázala nadnášet tělo bez stimulace kůže, pokud by se tělo samotné nebo voda nepohybovala. Kdyby byla teplota vody přizpůsobena s ohledem na teplo vyvíjené metabolismem těla a mozku, otázka teploty by byla vyřešena. Změny teploty podél osy těla a nad povrchem kůže mohly být sníženy pod úroveň, na níž stimulují koncové orgány kůže. Vliv zemské přitažlivosti by byl vznášením ve vodě rovněž snížen pod úroveň, na jakou jej lze vnímat koncovými orgány a centrálním nervovým systémem samotného těla.

Vědec měl představu jakési nádrže, v níž by tělo mohla nadnášet voda, jejíž teplota by byla udržována s ohledem na vznik tepla v těle. Tato nádrž měla být umístěna ve zvukotěsné komoře, kam by nemělo přístup světlo. Navrhl potřebné zařízení a začal o svém návrhu hovořit s kolegy z Národních ústavů zdraví. Uvědomil si, že bude muset využít znalostí dýchacího ústrojí, které získal při výzkumu velkých nadmořských výšek během 2. světové války, aby zajistil přívod vzduchu osobě ponořené ve vodě. Taková osoba potřebovala dýchací masku, která by co možná nejméně stimulovala hlavu a obličej. Zařízení muselo zajišťovat přívod vzduchu (kyslíku obsaženého ve vzduchu) a odvádět oxid uhličitý, vydechovaný z plic následkem metabolismu těla spalujícího kyslík. Hovořil o návrhu se svým přímým nadřízeným, který mu doporučil, aby se obrátil na Národní ústav pro artritidu a metabolická onemocnění, kde během 2. světové války pracoval s dýchacími systémy jistý člověk pro námořní výzkum.

Domluvil si oběd s dr. Heinzem Spechtem v restauraci v klinickém centru. Dr. Specht během rozhovoru řekl: „Čirou náhodou máme v ústavu odpovídající zařízení, které nikdo nevyužívá.“

Ještě ten den odpoledne prošli areálem Národních ústavů zdraví do malé osamocené budovy s označením T-2. Podle

slov dr. Spechta se jednalo o podtlakovou komoru, v níž byla zvířata vystavována odpovídajícím tlakům v řadě experimentů zkoumajících trvalý vliv sníženého přísunu kyslíku na jejich látkovou výměnu. V zadní části budovy vstoupili dvěma dveřmi do zvukotěsné komory. V komoře byla nádrž sestavená během 2. světové války, v níž se v rámci námořního výzkumu zkoumala látková výměna potápěčů.

V té době si vědec uvědomil, že ho tak či onak řídí cosi zvenčí, cosi většího než on, něco, čemu začal později říkat „řízení náhod“. Hlavní část rozsáhlého zařízení, které potřeboval, byla již sestavená a připravená k použití. Zařízení se nacházelo v ideálním prostředí.

V rámci institucí bylo stále ještě možné provádět výzkum izolace v odloučení. Vyšší úrovně administrativy nekladly výzkumu žádné překážky. Práce mohla být časově neomezená, jak si jen vědec mohl přát. Mohl se zabývat vlastními nápady a plány bez ohledu na názory místní vědecké obce. Tato situace trvala dva roky, během nichž se mu podařilo vyvinout žádoucí metodu výzkumu a dospět k nečekaným výsledkům.

Vzhledem k tomu, že vědec byl důstojníkem veřejné zdravotní služby, měl službu čtyřiařdvacet hodin denně po sedm dní v týdnu a mohl zařízení používat v kteroukoli denní či noční hodinu. Uvědomil si, že se musí práci na izolaci věnovat o samotě, aby získal výsledky neovlivněné společenskými realitami. Být o samotě byť jenom na krátkou dobu znamenalo vymanit se ze společenských styků a vzájemné součinnosti s ostatními pracovníky.

Aby se mohl věnovat výzkumu izolace, opouštěl rušnou laboratoř, kde probíhal neurofyzilogický výzkum, nebo v noci odcházel z domova, aniž komukoliv řekl, kam jde.

První rok výzkumu izolace strávil z větší části navrhováním vyhovujících masek pro dýchání pod vodou. Zašel do střediska pro výzkum potápění ve Washingtonu, nashromáždil řadu podvodních dýchacích masek a vyzkoušel je v nádrži v budově T-2. Navrhl dýchací systém, který by osobě plovoucí ve vodě nebránil

ve vydechování. Bylo nezbytné navrhnout takový systém, který by vyhovujícím způsobem odváděl oxid uhličitý a zároveň přiváděl potřebné množství kyslíku, aniž by vznikal sebemenší tlak, který by narušoval dýchání.

Zjistil, že všechny klasické masky zhruba po půl hodině pod vodou přilnou k obličejí, což vyvolá slabou bolest a tím pádem nežádoucí stimulaci. Vědec přišel na způsob, jak sestavit vlastní masky, a nakonec vyrobil masku z latexové gumy, která zakrývala celou hlavu a utěsnila se kolem krku. Poblíž úst a nosu byly zapuštěné dvě dýchací trubice, jedna pro přívod kyslíku a druhá pro odvod oxidu uhličitého. První modely této masky neměly otvory pro oči. Zakrývala hlavu a obličej a její tvar odpovídal velikosti vědcovy hlavy a obličje, aby nevytvářela nežádoucí tlak.

V nádrži byla obyčejná voda, jejíž teplotu udržoval na hodnotě 34 °C zpětný ventil z vybavení temné komory. Zjistil, že paže a nohy vznášející se ve vodě mají sklon klesat ke dnu. Nadnášely je tedy chirurgické pryžové závěsy, které minimálně stimulovaly kůži. Vyhovující zařízení pro dýchání a zavěšení těla vyvíjel asi šest měsíců.

Koncem roku 1954 zahájil první skutečné pokusy s tímto zařízením.

Vědci se podařilo snížit všechny druhy stimulace na nejnižší možnou hodnotu a na několik hodin se ponořil do mokrého, tmavého ticha.

Během prvních několika hodin pobytu v nádrži s vyhovujícím zařízením zjistil, který myšlenkový směr měl pravdu: potvrdila se teorie, podle níž mozek obsahuje nezávislé oscilátory a nevyžaduje žádná vnější podněty, aby si uchoval vědomí.

Nehledě na skutečnost, že jeho volba mezi oběma teoriemi se potvrdila už po několika hodinách, výzkum pokračoval zároveň s tím, jak se objevovaly mnohem zajímavější skutečnosti.

Vědec učinil druhý objev: toto prostředí poskytovalo nejhlubší uvolnění a odpočinek, jaký kdy zažil. Pokud šlo o zotavení z každodenního stresu a námahy, obyčejná postel se s ním

nemohla rovnat. Zjistil, že po dvou hodinách pobytu v nádrži je osvěžený jako po osmihodinovém spánku v posteli. Tyto dvě hodiny ovšem nemusel strávit ve spánku. Zjistil, že existuje mnoho stavů vědomí, bytí, mezi obvyklým bdělým vědomím, které se podílí na vnější realitě, a nevědomým stavem hlubokého spánku. Zjistil, že může tyto stavy libovolně řídit, že může mít, bude-li si přát, bdělé sny i halucinace. Ve vnitřních realitách se mohly odehrávat události natolik zřetelné a „skutečné“, že by bylo možné zaměnit je za události z vnějšího světa. V tomto jedinečném prostředí bez obvyklých zdrojů stimulace přišel na to, že jeho mysl a centrální nervový systém pracují způsobem, na který si dosud nezvykl.

Zážitky v nádrži ho začaly poněkud zneklidňovat. Uvědomil si, že o samotě v nádrži vnímá jevy, které jsou buď dílem jeho představivosti, nebo mu je do mozku naprogramovaly nějaké neznámé zdroje. Zažil přítomnost osob, které byly v té době daleko od zařízení. Zažil neznámé a cizí bytosti, s jakými se do té doby vědomě nesetkal. V té době byl přesvědčen, že mozek obsahuje mysl. Neuvažoval například o tom, že by s ním komunikovaly nějaké vzdálené zdroje. Ze své vědecké práce neznal nic, co by mohlo jeho zážitky vysvětlit.

Opatrně si pohovořil s kolegy psychiatry z Národního institutu duševního zdraví. Nesvěřil se jim se svými obavami ani se zážitky z nekonvenční reality. Kládl důraz na hlubokou relaxaci a přínos, který pro něj zkušenosti v nádrži znamenaly. Dva z psychiatrických výzkumníků se rozhodli nádrž vyzkoušet.

První uvnitř strávil dvě hodiny, a když vyšel ven, oznámil, že se nic nestalo. Podruhé už nepřišel.

Druhý na sobě provedl několik pokusů a metoda na něj velice zapůsobila. Když odešel z Národního ústavu duševního zdraví, postavil si vlastní nádrž.

Ředitel oddělení psychiatrického výzkumu Národního ústavu duševního zdraví požádal vědce, aby o výsledcích použití nádrže přenesl přednášku na výzkumné konferenci Americké psychiatrické společnosti. Zhruba v té době začal vědec studovat

literaturu o samotě, izolaci a pobytu ve vězení. Četl veškeré dostupné materiály o lidech, kteří sami přepluli oceán, o zážitcích s osamělostí během polární noci. Studoval zprávy o pobytu válečných zajatců a vězňů amerických věznic v samovazbě.

Zjistil, že v žádné z těchto situací nebyla fyzická izolace tak dokonalá jako v nádrži. Většina těchto zážitků s sebou nesla různý stupeň stresu následkem dlouhých období samoty a vystavení fyzickým a společenským extrémům. Jenom málo výsledků mělo něco společného s jeho vlastním výzkumem s výjimkou skutečnosti, že osoba izolovaná od společnosti měla možnost poznat tutěž svobodu a tutěž odchylku od obvyklých zkušeností v konvenční realitě, jakou zakusil vědec v nádrži na vlastní kůži.

Ve své odborné přednášce obezřetně pohovořil pouze o několika méně intenzivních zážitcích. Jeho opatrnost vycházela z předpokladu, že kolegové by pravděpodobně pochybovali o jeho duševním zdraví, kdyby odhalil více.

Mnoho hodin strávených v nádrži věnoval vlastní analýze, která byla vlastně pokračováním jeho psychoanalytické práce s Robertem v letech 1949 až 1953. Zážitky v nádrži mu poskytly nový přístup k tělesným rozkošim, které jenom s obtížemi začlenil do svého „poněkud kalvinistického vědomí“, jak to kdysi nazval Robert. Jeho potíže se sexuálními projevy a sexuálními styky zabraly značnou část času stráveného v nádrži. V odpočívajícím těle se nahromadily pozitivní energie, které byly až nesnesitelně sexuální. Začal si uvědomovat skutečnou povahu sexuálního pudu. Jeho souběžná studia neurofyzologie odhalila zdroje sexuální energie v centrálním nervovém systému. Uvědomil si, že tyto zdroje existují v něm, v jeho vlastním mozku. Začal rovněž chápat, že v jeho mozku sídlí negativní energie hněvu, bolesti a viny, podobně jako je objevil v opičím mozku.

Prostřednictvím těchto zážitků v nádrži si začal uvědomovat, že šedá kůra mozku lidského mozku je tak velká, že může potlačit a pozdržet vyjádření pozitivních, sexuálních, milujících, ale také negativních, trestajících energií v nižších obvodech.

Uvědomil si, že člověk nemusí být nutné obětí těchto nižších systémů, že má mnohem více způsobů, jak je přeměnit nebo řídit, než opice. Díky vlastním zážitkům a laboratorním objevům začal chápat, že obrovská šedá kůra mozku člověka dokáže vyvolat jakékoliv množství náhradních způsobů využití těchto základních energií.

Když zdokonalil metodu izolace v nádrži a začal o těchto výsledcích hovořit s kolegy, zaznamenal značný zájem o využití nádrže k jiným účelům než k analýze a zkoumání sebe sama. Značná část psychiatrického výzkumu byla v té době věnována účinkům tartrátu dietylamidu kyseliny lysergové (LSD-25). Kolegové, kteří se na tomto výzkumu podíleli, navrhli vědci použití LSD v nádrži. Odmítl s vysvětlením, že chce nejprve vyvinout fyziologický a psychologický základ výzkumu bez použití chemického činitele. V té době ani neuvažoval o použití LSD v nádrži. Neměl dosud uspokojivě ujasněny všechny složité problémy, aby „kontaminoval výsledky studiem nějakou substancí“. Prostřednictvím svých kolegů si ovšem udržoval přehled o výzkumu LSD a na institutu navštěvoval řadu seminářů věnovaným tomuto tématu.

Dělaly mu starosti základní systémy přesvědčení psychiatrického výzkumu. Měl pocit, že nespočívají na vědeckém základě, že jsou dílem psychologie, psychiatrie a psychoanalýzy, které nejsou jasně definované, ale spíše mají tendenci být uzavřenými systémy logického myšlení, volně vycházejícími z Freudovy teorie nevědomé mysli. Během své vlastní analýzy zjistil, že tyto teorie nepostačují jako modely, které by měly fungovat v izolované mysli.

Ze svých zkušeností v nádrži věděl, že takové teorie nemohou vysvětlit zdaleka vše. Psychiatrie nevyužívala plnou kapacitu mysli a mozku. Jejich modely byly omezující, omezené, uzavřené. Vysvětlení účinků LSD na lidskou mysl byla rovněž omezená a uzavřená. LSD bylo označováno za psychotomimetickou substancí, což mělo znamenat, že má schopnost navodit psychózu u zjevně normálního člověka. Vademecum odhalilo

psychiatrického výzkumu byl přesvědčen, že každý člověk má v sobě potenciální psychózu, kterou lze vyvolat pomocí LSD nebo dostatečným stresem. Jinými slovy, jakmile „psychóza“ propukne, není možné vlastními silami navodit a řídit různé stavy vědomí. Vzhledem k tomu, že vědec byl v Národním ústavu duševního zdraví den co den vystaven takovému způsobu uvažování, dával si veliký pozor, než se někomu svěří se svými zážitky z nádrže. Teprve když odešel z Národních ústavů zdraví a založil vlastní institut na Panenských ostrovech, byl ochoten dále zkoumat hluboké zdroje v lidské mysli, které odhalil.

Během svého výzkumu v nádrži a práce na mozcích opic začal uvažovat o výzkumu zvířat, která mají mozek stejně velký nebo větší než člověk. V té době měl pocit, že je důležité zjistit, zda velká kůra mozková jiných savců dokáže řídit nižší systémy pozitivních a negativních energií, jaké našel u opic.

Když na jednom mezinárodním fyziologickém kongresu hovořil s fyziology o zvířatech, která mají mozek větší než člověk, padla zmínka o delfinech. Rozhodl se, že se tomuto tématu bude věnovat, a rok po zahájení práce s nádrží zjistil, že na Floridě jsou k dispozici delfini pro výzkum.

S osmi dalšími kolegy z různých universit odjel na Floridu prověřit možnost podrobit výzkumu mozek delfinů. Později se vypravil na Floridu sám a provedl rozhodující experimenty na delfinech s použitím mozkových elektrod. Zjistil, že delfini umějí řídit stimulaci systémů základní energie prostřednictvím velké kůry mozkové. Delfin, jemuž byly stimulovány negativní oblasti, nedával najevo vztek, ale celý se třásl ve snaze takovou stimulaci ukončit, aniž zpanikářil. Opice zpanikářily, delfini nikoliv. Zjistil, že delfini umějí řídit vlastní stimulaci pozitivních systémů se značnou rozlišovací schopností. Zjistil také, že používají hlasový výstup, aby získali stimulaci pozitivního systému, což opice neměly. Delfin i člověk tedy mohl řídit přístup k rozkoši hlasem. Opice nemají dostatečně velký mozek, aby byly něčeho takového schopné. Pokud jde o programové řízení nižších systémů, má jejich kůra mozková přesně určené hranice.

Vědec tak zjistil, že izolační nádrž může být — přinejmenším v jeho rukou — bohatým zdrojem nových myšlenek, zkušeností a spojení. Vynesla rovněž na povrch minulé zážitky a události, které nedokázal vysvětlit omezenými modely lidské mysli a mozku.

Z nádrže vzešla myšlenka výzkumu delfinů a bezprostřední podnět k němu. Z nádrže vzešlo nové uvědomění hloubky lidské mysli, neprobádané předešlými metodami zkoumání. Začal vidět obvykle přehlížené zdroje inspirace, které bylo možné podpořit a realizovat prostřednictvím zážitků v izolační nádrži. V té době — ačkoliv to nevěděl — připravoval půdu pro své vlastní rozšířené vědomí a pro dosažení stavů bytí (připomínajících jeho časné dětství), které dosud plně nezačlenil do své osobnosti a musel je ještě zažít ve své úplnosti.

Během jeho působení v Národních ústavech zdraví začala práce s nádrží, podobně jako práce s mozkovými elektrodami, podléhat politice lidské konvenční reality. Když se informace o výzkumu izolace v nádrži dostaly do vládních kruhů, začali mu telefonovat různí jednotlivci, aby se dověděli více. Byli mezi nimi výzkumníci, kteří pod záštitou armády pracovali na metodách vymývání mozků válečných zajatců. Podobně jako v případě mozkových elektrod trval na tom, že případná konference nesmí být utajená. Ptali se ho, zda lze izolační nádrž použít za účelem změny systému přesvědčení osob pod nátlakem. Bylo by možné použít izolační nádrž k vymývání mozků?

John si představoval situace, v nichž mohla být tato metoda použita pod nátlakem, kdy by bylo možné pečlivým řízením stimulace izolovaných osob libovolně změnit jejich systémy přesvědčení.

John nechtěl ani domýšlet následky takového použití své metody izolace. Zkušenosti s možným zneužitím mozkových elektrod tajnými službami ho naučily, že je možné zneužít i tuto izolační techniku. Takové přístupy k výzkumu ho přesvědčily, že nemůže pokračovat ve spolupráci s vládními institucemi.